

szeret tanulni. Valóban ez a felfogás a rákfenéje már évek óta a magyar nyelv tanításának középiskoláinkban. Az alsóbb osztályokban boldog-boldogtalanra rábízák a magyar nyelvet, pedig nálunk, a hol anyanyelvre tanárainknak jó része idegen ajkú, egész életére megsínyli a gyermek nyelvérzéke ezt a kelletlen munkát. Hadd érezze hát az ifjúság a görög-pótlónál is, hogy az voltaképen magyar irodalmi tanítás s épen azért hadd maradjon az továbbra is a két-alsó fokon a magyar tanár kezében. A VII-ik és VIII-ik osztálynak általam contemplált anyagánál ez már nem annyira fontos; itt tehát magam is megengedném, hogy első sorban a philologia vagy — talán még inkább — a philosophia tanáraitra bizzuk a dolgot.

Végül azon ellenvetést illetőleg, hogy e tanfolyam hallgatóinak és nem hallgatóinak műveltsége között bizonyos szakadás áll be: ebben bizony van valami igaz. Magam is tapasztaltam, hogy a görög-pótlósok magyar dolgozatai sokkal tartalmasabbak és szélesebb látókörűek. De ezen a hiányon segítsen a görög nyelv tanítása. Ne apró grammatikai mondatokon, hanem Homeroson kezdjék, minz ezt a gyakorlóiskolában teszik s egyáltalán e két tanfolyam olvasmányait lehetőleg egyöntetűen válogassák meg. Némi hézag ugyan így is marad, ezen azonban majd alaposan segít — hiszem, már a közel jövőben — az *egységes középiskola*.

(Pozsony.)

ALBERT JÓZSEF.

## A DEBRECZENI EGYETEM.

Ép most veszem, valószínűen a szerző úrnak hálaára kötelező figyelméből, dr. Öreg János úrnak ily czimű füzetét: *Dr. Berzeviczy Albert és a debreczeni egyetem*, Debreczen, 1895. 42 l., melyben a szerző a tervezett alföldi egyetem jogosultsága, fontossága, hasznossága stb. ellen fölhozott vagy fölhozható kifogásokat és ellenvetéseket behatóan tárgyalja és lelkesen czáfogatja. Magam nem kívánok e polemiába beavatkozni, annál kevésbbé, mert Berzeviczy nem szorul arra, hogy valaki őt védelmébe vegye; majd védekezik ő maga, ha jónak látja. Engem e füzetnek csupán VI. szakasza érdekel, mely csekély személyemmel foglalkozik s a következő biztató mondattal kezdődik: «Itt mindenek előtt egy igen sajnós és protestáns emberre nézve méltán legleverőbb nyilatkozatot kell szóba hoznom.» Érti szerző azt a nyilatkozatomat, mely e folyóiratban (fönt 11. l.) megjelent és melyet, de sajnós, nem teljesen, közöl is. A tájékozatlan olvasó nem is alkothat magának ennél fogva helyes ítéletet fölfogásomról. Pedig a dolog nagyon egyszerű.

Részemről az idézett cikkben nem a debreczeni protestáns egyetem kérdését tárgyaltam, hanem a harmadik állami egyetem szükséges és lehetséges voltát iparkodtam kifejtetni, mert úgy voltam s ma is úgy vagyok meggyőződve, hogy a magyar állam azt a sokat fejtegetett harmadik egyetemet okvetetlenül, még pedig a közel jövőben fölláttani, a saját és a nemzet érdekében létesíteni tartozik. Azon ellenvetések sorában, melyekkel a harmadik állami egyetem kérdését a napirendről leszorítani törekszenek, megemlékeztem a debreczeni egyetemről is, mely némelyek fölfogása szerint az állam további működését az egyetemek szaporítása körül egyszerűen tárgyalanná teszi. Cikkemben folyton fősúlyt a «teljes» egyetemre helyezek, s e szempontból mondom azután, hogy a debreczeni egyetem kérdése nem áll benső kapcsolatban a harmadik állami egyetem problémájával, mivel meggyőződésem szerint Debreczenben (teljes) egyetem sohasem lesz; — sem cikkem írásakor, sem ma nem tudom ugyanis megérteni, hogy mi czélja volna annak, hogy a debreczeniek orvosi kart is állítsanak.

Ez tehát az én nyilatkozatom, melyet Öreg úr «nyomósnak és megdöbbentőnek» nevez, s melyet némely olvasó első pillanatra «sajnos»-nak tekinthet is, mert a t. szerző úr jónak látta cikkemből kihagyni azt a részt, melyben a debreczeniek törekvéseit a legnagyobb lelkesedéssel fogadom és azt mondom, hogy azokat «nemzeti művelődésünk szempontjából meglehetősen rokonszenvvel kell kísérnünk, sőt anyagi áldozatokkal is előbbre vinni» stb. Én teljes egyetemet kívánok, a melyet az állam állíthat vagy köteles állítani; Debreczenben pedig, meggyőződésem szerint, atyámfiai orvosi kart se nem akarnak, se nem képesek létesíteni. Azt hiszem, hogy ebben van logika, és hogy e nyilatkozatomban sem «megdöbbentő, sem «igen sajnós és prot. emberre nézve méltán leg-leverőbb» semmi sincsen. Meglehet, hogy tévedek, de gyanúsításra, úgy hiszem, sem multam, sem jelenem alapot nem szolgáltat.

Az egész vita különben jó formán tárgyalan, mert végül kiderül, hogy Öreg tanár úr velem teljesen egy nézeten van, a mennyiben a 31. és újra a 38. lapon egyszerre azzal a meglepő (s nem is megvetendő) eszmével áll elő, hogy *orvosi kart a debreczeni főiskola keretében maga az állam állítson*, — tehát ő sem hiszi, hogy a protestánsok erre hivatva vagy hajlandók volnának. De akkor miért tüntet föl engem legmodernebb Herostratusnak?!

Még csak egy megjegyzést akarok helyreigazítani, melyben Öreg tanár úr, valószínűleg jóhiszeműleg, félreértett. Én azt állítottam volt, hogy a protestánsoknak nincsen elég tanerőjük; — «alkalmasint azt akarta mondani, hogy egyetemi tanárnak alkalmas emberek nincsenek», mondja Öreg úr a 33. lapon. Bizony, nem azt «akartam» mondani, hanem azt, a mit tényleg mondtam, hogy t. i. kevés tanerő áll

rendelkezésökre. Én soha sem kételkedtem abban és ma is bizonyosra veszem, hogy a debreczeniek az egyetemi tanszékeket tisztességesen fogják betölthetni; hisz egész cikkem azt bizonyítgatja, hogy egyetemi tanároknak való szakemberekben nincsen hazánkban hiány. De a protestánsok e tanárokat gymnasiumaiktól kénytelenek elvonni, s ez idő szerint nagyon kérdéses, hogy a megürült középiskolai tanszékeket hogyan és honnan fogják betölthetni. Ezt mondtam és egyebet nem is «akartam» mondani.

Budapest, 1895. ápril 20.

HEINRICH GUSZTÁV.

## IRODALOM.

**Tomor Ferencz és dr. Váradi Antal.** *Magyar olvasókönyv a középiskolák I. osztálya számára.* Nyolczadik változatlan kiadás. Budapest, 1894. Lampel Róbert. Ára füzve 90, kötve 1 ft 10 kr.

Nehéz helyzetben vagyok, midőn e könyv bírálatához fogok, melynek tekintélyét a közoktatási tanácsnak immár hét ízben megadott engedélye majdnem rendíthetetlenül megszilárdította és a melynek jó és helyes voltát a körülbelől másfél évtizedes használat szinte kétségtelenné tette. Nehéz a helyzetem akkor is, ha ez olvasókönyvnek oly számos hivatalos bírálójához és még számosabb jeles ismertetőjéhez egyszerűen csatlakozom, mert könnyen olybá tűnhetek, mint a ki nem tudok vagy nem akarok önálló véleményt nyilvánítani, de még nehezebbé válik helyzetem akkor, ha szembe mernék szállni a közoktatási tanács hétszer megújított engedélyével és e könyvnek oly fényes múltjával, ha azt próbálnám bebizonyítani — amint ilyen esetben a közoktatási tanács bírálati szabályzata a bírálónak kötelességéül szab, — hogy ez olvasókönyv *új (8-ik) kiadása a tudomány és módszer haladásával szemben nemcsak visszamaradt, de sőt soha sem is tartott lépést.*

Bármennyire megpróbálná is erőmet, én mégis a második, a nehezebb feladatra vállalkozom; igyekezni fogok kimutatni, hogy a szóban forgó olvasókönyv a közoktatási tanácsnak első engedélyét is csak jó-akaró elnézésből nyerhette meg, ma pedig annyi jobbnál jobb, sőt egészen kitűnő versenytársa mellett végkép elavult, sőt teljesen fölöslegessé vált.

A középiskolai tantervek és utasítások oly világosan, oly határozottan megszabják az első osztálynak szánt olvasmányok tárgyát, műfaját, sőt külalakját is, hogy azt hihetnők, a magyar nyelvi olvasókönyvek tartalmára és berendezésére nézve nem is lehet nézetkülönbség. Elbeszélő prózai és költői olvasmányokat követel a gimn. tanterv, külö-